

Satu Rämö

Tinna

Översättning
Ann-Christine Relander

Bokförlaget Forum

Áfram stelpur som citeras på sid 5 och 26
är den finska bearbetningen av *Jösses flickor! Befrielsen är nära*
av Maria Garpe och Susan Osten.
Citatet på sid 15 är hämtat ur *Isländska sagor. Eyrbyggarnas saga;*
Laxdalingarnas saga, övers. Hjalmar Alving, 1935.

Boken har översatts med stöd av FILI – Center för litteraturexport.

**Bokförlaget
Forum**

Bokförlaget Forum, Box 3159, 103 63 Stockholm

www.forum.se

info@forum.se

Copyright © Satu Rämö 2025
First published in Finnish with the original title *Tinna*
by Werner Söderström Ltd (WSOY), Helsinki. Swedish
translation published by arrangement with Bonnier Rights Finland

Omslag: Miroslav Šokčić

Omslagsfoto: Depositphotos

Översättning: Ann-Christine Relander

Tryckt hos ScandBook, EU 2025

Första tryckningen

ISBN 978-91-37-16431-1

”Men vågar jag, vill jag, kan jag?

Ja, jag vågar, kan och vill.”

Áfram stelpur (Framåt, flickor)

”Var inte ängslig! Jag klarar mej alltid!”

ASTRID LINDGREN, *Pippi Långstrump*

Kapitel 1

Hjärtliga gratulationer

Jag vet vad du slängde
i soporna. Skäms.

Välniga hälsningar
Budbäraren

Kapitel 2

Stykkishólmur september 2023

DAGEN VAR SÅ klar och vacker att det skulle kunna framkalla skuldkänslor till och med hos himlakropparna. Paula Wolf log när hon tog sig uppför kullen. På Island hade man ett ordspråk även för detta. Innebörden var att den som inte tog vara på det vackra vädret genom att sysselsätta sig utomhus riskerade att drabbas av vackert-väder-skam.

Solen hade långsamt sjunkit och Paula hade fått njuta av uppehållsväder hela dagen. Men kvällen var ändå den tid på dygnet som hon gillade bäst, framför allt under den tidiga hösten. Den kompakta värmen en höstkväll var lika lugnande som ett tyngdtäcke. Doften av torrt hö kändes starkast om kvällen. De enda som störde stillheten var Paulas egen flåsande andhämtning och ekot av några bråkande får nere i dalen.

Paula tog upp en näsduk ur fickan och torkade sig i pannan. Kullen var knappt hundra meter hög, men stigningen och den tunga kamerautrustningen som hon bar i ryggsäcken fick svetten att bryta fram. Hon hade kört till halvön Snæfellsnes samma morgon. Marknadsavdelningen ville visa traktens populäraste naturscenerier i sitt bildgalleri och Paula hade under dygnets ljusa timmar fotograferat den lilla

glaciären ytterst på udden, den svarta sandstranden i Dritvík och det spetsiga berget. Hon skulle ha levererat bilderna redan i augusti, men inte kunnat. Den gångna sommaren hade varit den värsta i Paulas liv, det var ett under att hon fortfarande levde och kunde fortsätta med jobbet. Men hon hade bestämt sig för att inte ge upp. Efter några gräsliga månader kändes det nu lättare och Paulas framtidstro började sakta återvända. Att fotografera var det bästa hon visste och passionen för yrket fick henne att återgå till jobbet lite tidigare än planerat.

Bilderna skulle säkert bli jättefina. Enligt väderlekstjänstens prognos förväntades norrsken i dag och kunderna gillade sådant. När Paula var klar med fotograferingen planerade hon att hämta rumsnyckeln på den avtalade platsen och gå och lägga sig. Att dagen blev lång störde henne inte. Tvärtom, fullspikade arbetsdagar innebar att hon inte behövde grubbla så mycket. Med alltför mycket fritid tenderade svåra tankar att dyka upp.

Bara när man sover är man helt i fred. Paula var inte rädd för ensamheten, men för att något skulle störa den. Likkistan hade varit sista droppen, och när den minnesbilden kom var hon nära att bli galen. Och strax efteråt inträffade det allra värsta ... Paula blundade en stund och försökte radera ut de plågsamma bilderna som påminde om det som hänt. Hon beslöt att fokusera på omgivningen och såg i månskenet att det växte fjällsippor och kråkbär på marken. Allt var tyst. Hon behövde inte vara rädd för andra människor. I dag hade hon bara träffat en person, det var när hon tankade och handlade mat på en mack.

Längre bort bakom byn Stykkishólmur skimrade havet. Nere i dalen syntes förstenad lava från utbrott för tusentals år sedan. Ungefär tvåhundra meter längre bort kunde man

se ett troll som petrifierats. Det bredaxlade huvudet tycktes vänt mot öster. Kanske hade trollet under sina sista förtvivlade minuter tittat mot den uppgående solen och förstått att han inte skulle hinna gömma sig i sin bergsskrevla före gryningen.

Paula lirkade av sig ryggsäcken och tog fram kamerastativet från ett sidofack. Berättelser om trollen som bodde i berget och skydde dagsljus var populära bland utlänningar. Paula tänkte placera kamerastativet på en plats där stenbumlingen kunde fångas på bild. Sedan skulle hon sätta ihop bilderna till en berättelse.

Trots allt som hänt på senare tid var Paula säker på att det snart skulle ljusna för henne. Det intalade hon sig i alla fall. Kanske hade förändringen till det bättre redan börjat utan att hon lagt märke till det.

Paula trivdes på Island och hon tjänade bättre där än i Tyskland. Dessutom hade hon snabbt fått mer ansvar och tog nu hand om företagets hela visuella varumärkesstrategi. I jobbet rullade det på, även om allt annat hade gått fel. Men det behövde hon inte tänka på nu.

Paula tog fram sin mest ljuskänsliga lins ur väskan och fäste den på kameran. Linsskyddet stoppade hon i jackans innerficka. När man arbetade i skymning krävdes särskild försiktighet så att man inte tappade bort delar till kameran i mörkret. Paula böjde sig mot kameran och fokuserade på motivet en gång till. Hon justerade ISO-värdet och slutaren och tryckte på fjärrutlösaren. Exponeringstiden måste vara lång i svagt ljus och bara ett tryck på utlösaren kunde få kameran att skaka till så att bilden blev brusig. Paula flyttade sig en bit åt höger för att få med en bykyrka vid kullens fot på stranden av en liten sjö. Det var ett vackert landskap.

Ett stycke längre ner kom en sten i rullning. Paula noterade

ljudet men tänkte inte mer på det. Berget var poröst och det hände ofta att lösa stenar gav sig iväg.

Norrskenet bredde ut sig över himlen och de svagt gröna skiftningarna blev allt mörkare. Snart tillkom ovanliga, rödaktiga toner. Paula hade tur, för det var inte ofta man fick se röda nyanser. Hon stod bakom kameran med fötterna stadigt på marken och fortsatte att fotografera.

Snart rullade ännu en sten nedför sluttningen. Paula rätade på ryggen. Denna gång tog det längre tid för stenen att ta sig ända ner, eftersom den föll från högre höjd. Hon lyssnade, men tystnaden var total. Ändå blev hon lite orolig, lugnet uppe på Helgafell var alltför påfallande. Paula såg sig över axeln, men kunde bara urskilja mörka stenformationer och norrskenet som rörde sig över himlen. Så tog hon stativet och flyttade sig några meter åt höger för att få en ny bildvinkel. Hon ville få med fonden med havet som glittrade i månskenet och ställde in skärpan, justerade inställningarna och tryckte på fjärrutlösaren.

”Jag hittade dig till slut.”

Bakom Paula pratade någon engelska, långsamt och tyst och rösten lät ansträngd. Paula blev så skrämmd att ena knäet stötte till kamerastativet, som dråsade i backen. Ett krasande ljud hördes när glaslinsen slog i en sten och Paula hann bara tänka att en ny lins skulle kosta flera tusen euro. Hon trevade med händerna längs marken för att resa upp stativet. Kanske hade linsen inte blivit helt förstörd? Men på marken fanns bara skrovliga stenar, det var som om stativet gått upp i rök.

”Det är dags att betala nu.”

Paula tittade i riktning mot rösten och såg en mörk skepnad.

”Jag är helt enkelt tvungen att göra det här.”

Nu var rösten högre. Paula frågade vem det var och vad

saken gällde. Personen tände en ficklampa och det starka skenet bländade Paula för ett ögonblick.

”Som om du inte visste”, väste den främmande rösten.

”Jag vet inte alls vad du pratar om”, svarade Paula så lugnt hon förmådde.

Paula ansträngde sig för att se bakom det starka ljuset, men personen fortsatte att lysa rakt in i hennes ögon. Hon försökte skugga ansiktet med händerna.

”Har du berättat för någon?”

Skräcken vällde fram inom Paula. Hon började ana vad den hesa rösten talade om. Det lät som om personen inte kunde hålla sin tunga på plats, som om den pressades ut mellan tänderna i övre och undre käken i ett försök att förstålla rösten. Paula tyckte att den på något sätt lät bekant, men nej... inte kunde det vara så, hon misstog sig säkert.

”Nej, jag har inte sagt ett knyst, det svär jag på. Men vad tänker du...”

Det starka ljuset närmade sig snabbt och Paula försökte värja sig, men kunde inte. Norrskenet fladdrade allt häftigare på himlen och skenet blev intensivare, men hjälpen ovanifrån kom för sent. Paula hann se angriparens ansikte men skulle aldrig berätta för någon vad hon sett. Plötsligt knuffade gestalten Paula över kanten och med sprattlande ben försvann hon ut i tomma intet.

Berget Helgafell var bara sjuttiotre meter högt. Denna fallhöjd skulle sannolikt räcka för att döda en människa, men nu gick det inte att chansa. Uppgiften var så viktig att utgången måste vara absolut säker.

Personen med den hesa rösten samlade ihop Paulas utrustning i ficklampans sken, även den trasiga kameralinsen, lade allt i ryggsäcken och började ta sig nedför sluttningen, belåtet skrockande. Det hade gått enligt planerna. Paula hade blivit

så uppskrämd att hon inte kunde försvara sig. Fast kanske ville hon inte försvara sig, kanske förstod hon själv hur nödvändigt det var att hon dog. Nu återstod att flytta kroppen till platsen där den hörde hemma.

Helgafell var känt från Laxdalingarnas saga som den vackra och självständiga Guðrún Ósvífursdóttirs sista boplat. Guðrún begravdes år 1008 i en grav intill Helgafell. Gravplatsen var fortfarande synlig. Främlingen lutade Paulas ryggsäck mot staketet som omgav gravkullen, tog en sömhammare från verktygsbältet, gick fram till Paula och tryckte sina fingrar mot hennes handled men kände ingen puls.

Enligt en gammal sägen får den som tar sig upp på Helgafell framföra tre önskningar, förutsatt att inte ett ord yttrats på vägen upp. Främlingen hade önskat Paula en snabb död och sig själv en sista belöning och samvetsfrid. Den första önsknigen hade redan gått i uppfyllelse.

För att vara säker på att Paula verkligen var död placerade främlingen henne liggande på sida med huvudet i rätt läge. Den lilla ficklampan mellan läpparna gav tillräckligt ljus. Sedan greppade främligen hammarskaftet med båda händerna och höjde armarna.

Guðrún i sagan om laxdalsätten hade varit gift tre gånger. På sin dödsbädd avslöjade hon för sin son vilken av de äkta männen som varit viktigast för henne:

”Mot honom var jag värst, som jag älskade mest”, sa främlingen och tog sats, och siktade mellan Paulas öra och hjässa där skelettet var som skörast. Med ett svisch träffade hammarens slag offret i sidan av huvudet. Ett knäckande ljud hördes.

Kapitel 3

Strandir september 2023

FÅREN TOG SIG nedför bergssluttningen som ett smalt, långt band som ibland suddades ut av ett dimmoln. Molnen var som bergens andhämtning. Vattenånga kondenserades till droppar och pressades ut ur hålrum som glaciärerna raspat fram i basalten. Molnen låg nu helt nära marken, som glödde i höstens färger.

Brottsutredare Hildur Rúnarsdóttir lade undan kikaren och stannade fyrhjulingen. Hon svarade på ett radiosamtal. Fjällkungen Bogi Bogason anropade.

”Den bortersta dalen är tömd nu och de sista fåren är på väg. Nu tar sig alla västerut och vallar dem längst ner utmed älvens västra sida och vidare nedåt.”

Hildur höll blicken fäst på fåren som närmade sig. Trots att avståndet fortfarande var minst ett par kilometer, hördes ett högt bråkande. Ett hundratal får kan väsnas rejält.

”Stanna kvar vid Hverá-älvens krök.”

Bogis röst genljöd dovt och i bakgrunden gnäggade hans häst otåligt. Det var ansträngande för hästar att ta sig fram i bergstrakter och bara de starkaste och snabbaste valdes ut när fåren skulle samlas in. Eftersom Hildur knappt hade ridit alls som vuxen höll hon sig till en fyrhjuling.

Insamlandet av får var ett lagarbete som upprepades varje höst. Landet var indelat i ett tiotal mindre områden för att det inte skulle göras på samma dagar överallt. Arbetet måste organiseras omsorgsfullt så att det fanns tillräckligt med arbetskraft, hästar och vallhundar för de olika områdena.

Varje äng, öde fjord och obefolkad dalgång tömdes på får före vinterns ankomst. Inom ett och samma område betade får från många olika gårdar och efter insamlandet fördelades därför fåren i stora fållor beroende på öronmärkningen. För Hildur var det en medborgerlig plikt att delta i arbetet och runt om på Island anordnades ett tiotal fårinsamlingar varje höst. Denna höst hade Hildur bara hunnit vara med en gång. Hon tänkte tacksamt på Jakob. Polisassistent Jakob Johansson hade erbjudit sig att, på en av sina lediga dagar, ta över Hildurs arbetsuppgifter så att hon kom iväg. Ju fler som deltog, desto snabbare kunde man hämta hem fåren.

”Ska jag ta mig till den där bron?” frågade Hildur och sträckte på sig. Det hade blivit en lång dag som började kännas tröttande och skakningarna från fyrhjulingen fick musklerna att låsa sig.

De första fåren för dagen hade redan för flera timmar sedan drivits ner från höglandet. De hade samlats på en stor fårskiljningsplats där en del av personalen fördelade fåren i mindre fållor. De enskilda fårbönderna bestämde om deras får skulle lastas på en slaktbil eller få övervintra i ett fårstall. På fjället och i dalgångarna jobbade man fram till mörkrets inbrott och det betydde fem timmar till.

”Ett par tjejer är på väg till häst. Du ska gå några hundra meter nedåt från bron, där älven är som bredast och där djuren alltid vill ta sig över.”

Hildur avslutade och stoppade kommunikationsradion i bröstfickan. Hon startade fyrhjulingen, fällde ner visiret

på hjälmen och började köra. Det gamla ekipaget skakade och väsnades. Bensinångorna stämde dåligt med den nästan jungfruliga högplatån men Hildur gillade lukten, i synnerhet när den efterhand blandades med dofterna från marken som sakta förberedde sig för vintervila.

Just nu sprakade landskapet av höstens färger och de olika röda nyanserna hos växterna var som grannast. Redan efter några dagar skulle landskapet sakta anta en gråbrun ton. Hildur undvek känsliga mossbelupna områden men tog för övrigt den kortaste vägen. Hon saktade lite på farten framme vid älven och körde genom vattnet.

Sedan stannade hon och ställde sig vid älvstranden där dyn gick nästan halvvägs upp på hennes stövlar, men det kändes skönt att stå där efter att ha kört.

Det var ett tufft jobb att samla in fåren. De släpptes ut igen i början av sommaren men stannade då ofta kvar i närheten av gårdarna för att beta. Medan sommaren framskred, tog sig djuren allt längre ut i obygdén. Under sensommaren livnärde de sig på örter och gräs i fjärran dalar, släckte törsten i bäckar och höll sig till sin flock. När nätterna blev längre och det blev kallare satte den annalkande vintern åter fåren i rörelse, och det viktigaste var då att leda dem i rätt riktning. Inte ett djur lämnades åt sitt öde även om letandet tog flera dagar. Varje individ var dyrbar. Visst fanns det människor som bara värdesatte ullén och köttet som ett får gav, men för de flesta bönder var djurens välbefinnande en hederssak. Inte kunde man offra sina djur åt kylan som var på väg.

Bogi ägde traktens största gård och hade åtta barn och en fru som verkade pigg och rask. Hildur hade träffat hela familjen samma morgon vid fårskiljningsplatsen och man hade druckit morgonkaffe tillsammans.

I Västfjordarna bodde överhuvudtaget inte många männi-

skor, men Strandir-området var särskilt glesbefolkat. Fåren var hundratals fler än de fåtaliga invånarna där. Bogis familj utgjorde tio procent av befolkningen i närområdet. Strandir vid fjorden Bjarnarfjörð hade inte ens hundra invånare.

Varje område valde årligen en fjällkung, en *fjallkóngur*, bland fårägarna. Detta år, liksom under många år tidigare, hette han Bogi och ansvarade för att styra upp sökandet efter fåren i sitt område och valla dem ner i dalen. När området var litet kunde man bli klar på en dag, men vanligen krävde varje område två eller ibland rent av tre genomsökningar.

Det rådde strikt disciplin på högplatån och fjällkungen bestämde hur man skulle gå till väga. Ordergivningen måste vara rak och tydlig, eftersom det var lätt att gå vilse i ödemarken och orienteringsförmågan sattes på prov, särskilt när dimman lade sig. När alla visste var de andra befann sig var det lättare att börja leta efter en försvunnen person.

Nu hörde Hildur att marken dånade. En fårhjord på drygt hundra djur kom stormande mot dalen med två ilsket skällande hundar efter sig. De isländska fårhundarna styrde fåren åt rätt håll och åtföljdes av några ryttare. Plötsligt gav sig ett grått får iväg från flocken. Hildur tog ett par steg framåt och sträckte armarna mot skyn. Hjorden fick inte skingras, för om en individ rymde kunde det hända att resten följde efter och då blev det tumult.

”Schas, schas. Iväg med er!” skrek Hildur så högt hon kunde och fäktade med armarna i regnrocken medan hennes fötter sjönk allt djupare ner i dyn.

Hon lyckades skrämma fåret, som till all lycka gjorde en helomvändning och satte kurs på sin flock med sitt lamm efter sig.

Den sista ryttaren hojtade till Hildur att andra halvan av fårhjorden inom kort skulle följa efter. Hildur stannade på

sin post och ur ena benfickan tog hon fram en plunta och unnade sig en redig sup. Rom var inte det bästa hon visste men det värmdde gott och dämpade hungerkänslorna. På kvällen skulle man fira rejält och då togs flaskor fram ur ryggsäckarna, någon spelade på gitarr och alla stämde in i Bubbi Morthens ballader.

”Hildur, är du inom hörhåll? Var är du?” Från kommunikationsradion hördes en skrällande mansröst, än en gång Bogi.

Hildur stoppade tillbaka rompluntan i fickan och fick fram kommunikationsradion. Hon meddelade att hon var kvar i samma älvkrök och att den första fårhjorden just hade passerat.

”Hoppa på fyrhjulingen och ta dig hit så fort du kan.”

Nu var basrösten borta och mannen talade med gäll stämma. Det lät som om han var i nöd och att det var bråttom. Hildurs första tanke var att han gått omkull med sin häst. Uppe i bergen inträffade ibland allvarliga ridolyckor när hästar reds fort på hala sluttningar.

”Är du skadad? Är det allvarligt? Är hästen också skadad?” frågade Hildur och satte sig på fyrhjulingen.

”Nej, det gäller inte någon häst. Det är värre än så. Kom snabbt, för helvete”, sa Bogi och angav koordinaterna.

Hildur startade sitt terrängfordon och såg till att en ryttare som skulle att vakta bron tog hennes plats vid älven, eftersom nästa fårhjord kunde förväntas när som helst. Sedan tog hon sikte på bergspasset, som var svårforcerat men samtidigt den snabbaste vägen till södra stranden vid sjön Bæjarvötn.

Snart skymtade Hildur någonting gult en bit bort i terrängen. Det var bra att alla hade klätt sig i färgstarka regnkläder. Hon gasade på och de färgstarka fläckarna blev allt större. Tre hästar stod stilla med långa tyglar. Hildur nickade

till Bogi som var på väg mot henne. Alla var trötta efter en ansträngande dag, men Bogi hade blivit ovanligt blek. Hans tuffa framtoning verkade ha avtagit i vinden uppe på platån.

”Så bra att du kom, följ mig”, sa Bogi och gav sig iväg.

De andra stannade kvar för att passa hästarna.

”Vi ville försäkra oss om att dalgången låg öde, eftersom vi såg korpar som samlats i skyn...”, Bogi gjorde en paus och spottade i marken, ”... jag trodde att jag skulle hitta ett fårkadaver, för vi måste kolla sådant också. Staten betalar ut ersättning.”

Bogi lät upprörd, han blåste ut luft mellan sina tjocka läppar och ruskade på huvudet.

”Bakom den där stenen”, sa Bogi och lät Hildur gå före.

Hildur gick runt stenen och fick syn på en människa som låg på rygg. Ansiktet hade pickats sönder till oigenkännlighet.